

Krzysztof Wach

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

EWOLUCJA EUROPEJSKIEJ POLITYKI WSPIERANIA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W LATACH 1973–2013

Streszczenie: Celem artykułu jest prezentacja i analiza najważniejszych kierunków działań Unii Europejskiej na rzecz przedsiębiorczości oraz małych i średnich przedsiębiorstw (MSP). W artykule przedstawiono rys historyczny kształtowania się polityki na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw. Analizując istotę i znaczenie sektora MSP dla gospodarki oraz politykę na rzecz tych podmiotów w okresie kilku ostatnich dekad, można dostrzec zachodzącą ewolucję podejścia do problematyki rozwoju gospodarczego. Polityka gospodarcza krajów UE przestała koncentrować się na wielkich przedsiębiorstwach i wielkich projektach, decydenci gospodarczy odkryli wagę MSP dla zapewnienia długookresowej dynamiki gospodarczej. Obecnie szczególną uwagę poświęca się innowacyjności przedsiębiorstw, a początki polityki to wsparcie głównie sektora rzemiosła.

Słowa kluczowe: polityki wspólnotowe, przedsiębiorczość, innowacyjność, małe i średnie przedsiębiorstwa

1. Wstęp

Niemal do końca lat 70. XX w. widoczna była – zarówno w teorii nauk ekonomicznych, jak i w praktyce gospodarczej – marginalizacja znaczenia małych i średnich przedsiębiorstw (MSP). Zmiany w postrzeganiu sektora MSP przyniósł dopiero kryzys stagflacyjny, gdy okazało się, że to właśnie takie przedsiębiorstwa szybciej dostosowują się do zmieniającego się otoczenia. Ostatnie ćwierćwiecze XX w. można uznać za okres renesansu MSP¹. Od tego czasu kierunki polityki na rzecz przedsiębiorczości oraz małych i średnich przedsiębiorstw znaczenie ewoluowały. Na przestrzeni ostatnich dwóch dekad UE realizowała pięć wieloletnich programów na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw oraz podjęła wiele działań szczegółowych wspierających przedsiębiorczość i innowacyjność. Celem artykułu jest prezentacja oraz analiza najważniejszych kierunków działań Unii Europejskiej na rzecz przedsiębiorczości oraz małych i średnich przedsiębiorstw.

¹ Tło i przyczyny tych zmian opisano wyczerpująco w literaturze. Szerzej zob.: M. Piore, Ch. Sabel, *The second industrial divide*, Basic Books, New York 1984; P. Dominiak, *Sektor MSP we współczesnej gospodarce*, PWN, Warszawa 2005.

Ch. Dannreuther uznał, że tworzenie się ram wspólnotowej polityki na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw przypada na lata 1982–1988, a jednocześnie wyróżnił trzy etapy w ewolucji tej polityki na rzecz przedsiębiorczości²:

- etap 1: lata 1982–1988 – ustalenie ram polityki UE wobec MSP,
- etap 2: lata 1988–1992 – formalizacja polityki UE wobec MSP,
- etap 3: 1992 – lata obecne – konkretyzacja polityki UE wobec MSP.

Rozwój wspólnotowej polityki wobec małych i średnich przedsiębiorstw można przedstawiać na wiele różnych sposobów (ta różnorodność jest widoczna w literaturze przedmiotu). Ze względów pragmatycznych uzasadnionym wydaje się przyjęcie systematyzacji opartej na okresach programowania tej polityki w Unii Europejskiej. Uwzględniając to kryterium, można zatem przyjąć następujące okresy w rozwoju polityki UE wobec MSP:

- do 1983 r. – powstanie zarysów wspólnotowej polityki na rzecz MSP,
- lata 1983–1986 – wstępne określenie działań na rzecz MSP,
- lata 1987–1989 – program działań na rzecz MSP (tzw. zerowy program),
- lata 1990–1993 – I Zintegrowany Program na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw i Rzemiosła,
- lata 1994–1996 – II Zintegrowany Program na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw i Rzemiosła,
- lata 1997–2000 – III Wieloletni Program na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw (III MAP),
- lata 2001–2006 – IV Wieloletni Program na rzecz Przedsiębiorstw i Przedsiębiorczości (IV MAP),
- lata 2007–2013 – V Program na rzecz Przedsiębiorczości i Innowacji (V EIP).

2. Początki wspólnotowej polityki na rzecz MSP do 1986 r.

Początki wspólnotowej polityki na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw sięgają drugiej połowy lat 70. XX w. W 1973 r. Komisja Europejska stworzyła sieć Biur Kojarzenia Przedsiębiorstw BRE (*Bureau de Rapprochement d'Enterprises*), które funkcjonowały do 2001 r., kiedy zostały wcielone do sieci Euro Info (funkcjonującej od 1987 r.)³. Ich zadaniem była promocja współpracy międzynarodowej oraz pomoc w poszukiwaniu partnerów gospodarczych, zwłaszcza dla małych i średnich przedsiębiorstw, czyli wspieranie internacjonalizacji sektora MSP. W latach 1978–1982 instytucje wspólnotowe wydawały rozmaite komunikaty na temat roli małych i średnich przedsiębiorstw oraz podejmowały liczne dyskusje, miały one jednak co najwyżej charakter postulatyczny.

² Ch. Dannreuther, *Discrete dialogues and the legitimation of EU SME Policy*, „Journal of European Public Policy” 1999, vol. 6, no. 3, s. 436.

³ *Evaluation of the BC-NET and BRE Networks. Final report*, Technopolis Ltd., UK, Brighton, May 2000, s. 6.

Na podstawie deklaracji Parlamentu Europejskiego uznano rok 1983 za Europejski Rok MSP i Rzemiosła (1983 EYSME), a datę tę część autorów uznaje za oficjalny początek polityki UE wobec MSP. W latach 1982–1983 nakreślono ogólne działania Wspólnoty na rzecz MSP w formie niesformalizowanego programu, który obejmował trzy podstawowe działania. Chociaż MSP objęte zostały specjalnymi regułami konkurencji, to mogły być wspierane ze środków publicznych na uprzywilejowanych zasadach. Stało się tak, gdyż w stosunku MSP zastosowano zasadę tzw. umów o mniejszym znaczeniu (*minor agreements*).

Pierwsza wspólnotowa polityka na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw (*community policy towards SMEs*) została sformułowana i przyjęta na lata 1983–1987. Ogólne ramy działań na rzecz sektora MSP obejmowały trzy cele⁴:

- poprawę warunków rynkowych i administracyjnych,
- rozszerzenie możliwości finansowania.
- wsparcie dla innowacji i usprawnienia zarządzania.

Na szczycie w Luksemburgu (2–3 grudnia 1985 r.) Rada Europejska zadecydowała o przeprowadzeniu badania wpływu propozycji nowych przepisów UE na MSP (tzw. *impact assessment*) oraz o rozpoczęciu działań uproszczających procedury administracyjne, prawne i podatkowe. W rezultacie tej decyzji Komisja Europejska powołała w 1986 r. Zespół Zadaniowy ds. MSP (*Small Business Task Force*), który miał zajmować się:

- opracowaniem programu koordynującego wszelkie działania komisji dotyczące MSP (prawo wspólnotowe, finanse, analizy, transfer *know-how*),
- harmonizacją polityk narodowych i polityki wspólnot,
- opracowaniem systemu współpracy z organizacjami reprezentującymi MSP,
- pomocą w tworzeniu struktur i programów rozwiązujących realne problemy firm sektora MSP.

3. Polityka na rzecz przedsiębiorczości w latach 1987–1989

3 listopada 1986 r. Komisja Europejska przyjęła w formie rezolucji Program Działań dla MSP na lata 1987–1989 (tzw. program zerowy). Program ten składał się z dwóch komponent, z których pierwsza skupiała się na poprawie otoczenia biznesu, a druga na zaspokojeniu wybranych potrzeb przedsiębiorstw z sektora MSP. Program przewidywał następujące kierunki działań⁵:

- promowanie ducha przedsiębiorczości,
- upowszechnianie pozytywnego etosu przedsiębiorcy oraz szkolenie młodzieży,
- poprawę otoczenia administracyjnego,

⁴ *The community and small and medium-sized enterprises*, „European File” 1983, no. 6, s. 1–8.

⁵ M. Ström, *The European Union and the policy in favour of small and medium-sized enterprises*, seria: Entrepreneurship Policy for the Future – special edition, Swedish Foundation for Small Business Research, Stockholm–Örebro 2001, s. 4–5.

- monitorowanie barier rozwoju MSP na rynku wewnętrznym,
- tworzenie struktur sprzyjających uczciwej konkurencji,
- upraszczanie przepisów podatkowych,
- poprawę i wzmocnienie funkcjonowania sieci społecznych (kooperacja),
- szkolenia z zakresu absorpcji nowych technologii,
- dwustronną wymianę informacji na linii KE – organizacje reprezentujące MSP,
- promocję eksportu i ułatwienie dostępu do rynków krajów trzecich,
- wsparcie zakładania nowych przedsiębiorstw i stosowania innowacji,
- wspieranie współpracy między przedsiębiorstwami i między regionami,
- wsparcie i poprawa dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania.

W 1987 r. Komisja Europejska zainicjowała powstanie dwóch sieci wspierających MSP. Pierwsza z nich to sieć centrów informacji europejskiej Euro Info Centre (EIC). Jej działalność sprowadzała się do trzech zadań: informowania, doradztwa oraz szkoleń dla MSP. Z kolei Sieć Współpracy Gospodarczej BC-NET (*Business Cooperation Network*) wspierała transgraniczną współpracę między małymi i średnimi przedsiębiorstwami, ale jej usługi były częściowo odpłatne. Biura tworzące tę sieć zostały w 2001 r. wcielone do sieci Euro Info.

Chcąc przygotować przedsiębiorstwa do nowych jakościowo warunków działania, związanych z funkcjonowaniem rynku wewnętrznego, Wspólnota podjęła w 1989 r. decyzję o utworzeniu XXIII Dyrekcji Generalnej, zajmującej się wyłącznie działalnością na rzecz MSP (*DG XXIII Enterprise Policy, Trade, Tourism and Cooperatives* – obecnie nazwa została skrócona do *DG Enterprise and Industry* – DG ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu).

4. Polityka na rzecz przedsiębiorczości w latach 1990–1993

28 lipca 1989 r. Rada Europejska podjęła decyzję o wprowadzeniu I Zintegrowanego Programu na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw oraz Rzemiosła na lata 1990–1993 (*Integrated Programme in favour of SMEs and the Craft Sector*)⁶. Program ten zaktualizowano w 1991 r.⁷ na podstawie przyjętej uprzednio przez Radę rezolucji⁸. Na realizację tego programu przeznaczono 110 mln euro. Działania przewidziane do realizacji w ramach tego programu obejmowały⁹:

⁶ Council Decision 89/490/EEC of 28 July 1989 on the improvement of the business environment and the promotion of the development of enterprises, and in particular small and medium-sized enterprises, in the community (OJ L 239 of 28.07.1989), s. 33.

⁷ Council Decision 91/319/EEC of 18 June 1991 revising the programme for the improvement of the business environment and the promotion of the development of enterprises, and in particular small and medium-sized enterprises, in the community (OJ L 175 of 04.07.1991), s. 32.

⁸ Council resolution of 27 May 1991 on the action programme for small and medium-sized enterprises, including craft industry enterprises (OJ C 16 of 05.06.1991), s. 3.

⁹ B. Mikołajczyk, *Infrastruktura finansowa MSP w krajach Unii Europejskiej*, Difin, Warszawa 2007, s. 52–53.

- usunięcie nadmiernych administracyjnych, finansowych i prawnych przeszkód, które utrudniają rozwój i powstawanie przedsiębiorstw,
- informowanie oraz pomoc i kierowanie do przedsiębiorstw w zakresie polityki, regulacji prawnych oraz czynności podejmowanych przez Wspólnotę oraz kraje członkowskie,
- zachęcanie do kooperacji między przedsiębiorstwami, a w szczególności między przedsiębiorstwami z różnych regionów.

5. Polityka na rzecz przedsiębiorczości w latach 1994–1996

14 czerwca 1993 r. Rada Europejska podjęła decyzję o wznowieniu wcześniej obowiązującego programu przez wprowadzeniu II Zintegrowanego Programu na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw i Rzemiosła na lata 1994–1996, zwanego również Wieloletnim Programem dla MSP (*SME Multiannual Programme*)¹⁰. Na realizację tego programu przewidziano 112,2 mln euro, choć faktyczny budżet wsparcia MSP był o wiele większy, gdyż podana kwota nie uwzględniała działań wspierających przewidzianych w równoległych programach. Dla przykładu budżet projektu Inicjatyw Wspólnotowych na rzecz MSP (*Community Initiatives for SMEs*) na lata 1994–1999 wynosił 1 mld euro¹¹. II Zintegrowany Program składał się z dwóch części, z których pierwsza dotyczyła koordynacji działań na poziomie wspólnotowym w zakresie poprawy ogólnych cech otoczenia biznesu, druga zaś przewidywała bezpośrednią pomoc dla małych i średnich przedsiębiorstw. Program obejmował osiem celów¹², a mianowicie:

- uwzględnianie potrzeb przedsiębiorstw na etapie tworzenia wspólnotowego ustawodawstwa,
- poprawę warunków transferu własności przedsiębiorstw,
- poprawę otoczenia fiskalnego dla MSP,
- poprawę okresów płatności należności pomiędzy przedsiębiorcami,
- udogodnienia w tworzeniu nowych miejsc pracy, zwłaszcza w usługach lokalnych oraz ochronie środowiska,
- polepszenie dostępu do finansowania, a zwłaszcza kredytowania MSP,
- wsparcie kooperacji między przedsiębiorstwami z sektora MSP,
- wspomaganie poprawy jakości zarządzania w MSP.

6. Polityka na rzecz przedsiębiorczości w latach 1997–2000

Na podstawie decyzji Rady z 9 grudnia 1996 r. przyjęto III Wieloletni Program na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw na lata 1997–2000 (*Third Multiannual*

¹⁰ *Integrated programme in favour of SMEs and the craft sector*, communication for the Council of 3 June 1994, COM (94) 207 final, Brussels 1994.

¹¹ Tamże, s. 8.

¹² Tamże, s. 21–34.

Programme for Small and Medium-sized Enterprises in the European Union 1997–2000)¹³. Budżet tego programu wynosił 127 mln euro. W artykule drugim przytoczonego aktu prawnego określono następujące cele tego programu:

- uproszczenie oraz poprawa administracyjno-prawnych warunków funkcjonowania biznesu,
- poprawa warunków finansowania przedsiębiorstw,
- pomoc MSP w zakresie europeizacji i internacjonalizacji ich działalności na drodze poprawy przepływu informacji,
- poprawa konkurencyjności MSP oraz ułatwienie im dostępu do badań, innowacji i szkoleń,
- promocja przedsiębiorczości i wspieranie grup specjalnych,
- poprawa instrumentów polityki na rzecz MSP.

Ewaluacja programu przeprowadzona na przełomie 1998 i 1999 r. wypadła bardzo korzystnie, a końcowa konkluzja zalecała kontynuację przyjętych w programie działań¹⁴. Do najważniejszych efektów realizacji programu należy zaliczyć następujące osiągnięcia:

- utworzenie m.in. dwóch funduszy finansujących działalność MSP – CREA, fundusz załazkowy (*seed capital*), oraz JEV (*Joint European Ventures*), fundusz pomocowy dla przedsiębiorstw podejmujących współpracę międzynarodową;
- wprowadzenie BIA (*business impact assessment*), czyli oceny potencjalnego wpływu projektów legislacyjnych na MSP, prowadzonej w ramach BAS (*business assessment system*);
- wprowadzenie akcji skoordynowanych (*concerted actions*) promujących koordynację działań państw członkowskich UE na rzecz MSP;
- identyfikacja i upowszechnianie najlepszych praktyk dla MSP na wszystkich szczeblach władzy (tzw. *best practice*);
- zainicjowanie badań i sprawozdań statystycznych uwzględniających MSP (m.in. *Statistics in Focus* oraz *Enterprises in Europe*, wydawane przez Eurostat, oraz regularne opracowania *The European Observatory for SMEs* na temat stanu, kondycji i tendencji rozwojowych sektora MSP w UE);
- organizacja cyklicznych imprez dla MSP (m.in. *Europartenariat* oraz *Interprise*).

We wrześniu 1997 r. Komisja Europejska powołała grupę BEST (*Business Environment Simplification Task Force*), czyli Zespół Zadaniowy do spraw Tworzenia Środowiska Przyjaznego dla Biznesu. Zadaniem grupy BEST, w skład której oprócz reprezentantów Komisji Europejskiej wchodził także reprezentanci organizacji przedsiębiorców i rządów poszczególnych państw, było przygotowanie raportu wskazującego sposoby ulepszania praw i regulacji obowiązujących przedsiębior-

¹³ Council decision 97/15/EC of 9 December 1996 on a third multiannual programme for small and medium-sized enterprises (SMEs) in the European Union (Dz. Urz. WE L 6 z 10.01.1997), s. 25–31.

¹⁴ Report on the evaluation of the 3rd multiannual programme for SMEs in the European Unions 1997–2000, Commission communication, COM (1999) 319, Brussels, 29.06.1999, s. 34–35.

stwa. W maju 1998 r. grupa BEST przedstawiła Komisji Europejskiej raport zawierający 64 rekomendacje dla Komisji, Rady Ministrów, Parlamentu Europejskiego i państw członkowskich. Na podstawie tego raportu Rada Ministrów nakazała Komisji Europejskiej przygotowania szczegółowego harmonogramu działań wdrażających te rekomendacje. 30 września 1998 r. Komisja przyjęła komunikat zatytułowany „Promocja Przedsiębiorczości i Konkurencyjności – Odpowiedź Komisji na Raport Grupy BEST”. W komunikacie tym Komisja określiła szczegółowe pola działań, których realizacja będzie sprzyjać konkurencyjności europejskich przedsiębiorstw, w tym MSP. Te priorytetowe pola działań to:

- edukacja na rzecz przedsiębiorczego społeczeństwa,
- kształcenie zawodowe,
- ułatwienie dostępu do środków finansowych,
- ułatwienie dostępu do badań i rozwoju,
- lepsze wykorzystanie prawa patentowego,
- poprawa wykorzystania usług dla MSP,
- poprawa administracji publicznej,
- poprawa warunków zatrudnienia.

Komisja Europejska pod przewodnictwem Romano Prodiego powołała z dniem 1 stycznia 2000 r. nową dyrekcję generalną – DG ds. Przedsiębiorczości i Przemysłu (*DG Enterprise¹⁵ and Industry*), która powstała z połączenia trzech uprzednio funkcjonujących struktur (DG III ds. Przemysłu, DG XXIII ds. MSP oraz Dyrektoriatu ds. Innowacji działającego w ramach DG X ds. Społeczeństwa Informacyjnego).

Na szczycie Rady Europejskiej, zorganizowanym 19–20 czerwca 2000 r. w portugalskiej miejscowości Santa Maria de Feira, państwa członkowskie przyjęły Europejską Kartę Małych Przedsiębiorstw (*European Charter for Small Enterprises*)¹⁶. Karta uznaje małe przedsiębiorstwa za „kręgosłup europejskiej gospodarki” i główny czynnik rozwoju innowacyjności, zatrudnienia, jak również społecznej i lokalnej integracji w Europie. W Karcie zapisano 10 kierunków działań, które mają być realizowane zarówno na szczeblu UE, jak i państw członkowskich. Są to¹⁷:

- kształcenie i szkolenie z zakresu przedsiębiorczości,
- mniejsze koszty i szybsze rozpoczęcie działalności,
- sprawniejsze ustawodawstwo i lepsze przepisy,

¹⁵ Angielskie słowo *enterprise* w literalnym znaczeniu w brytyjskim angielskim oznacza przedsiębiorstwo oraz przedsiębiorczość, choć ostatnio w brytyjskim angielskim upowszechniło się słowo *entrepreneurship*, występujące wcześniej jedynie w amerykańskim angielskim na określenie przedsiębiorczości. Oficjalna nazwa tej DG w języku angielskim, wg Służb Lingwistycznych KE, to DG ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu.

¹⁶ Europejska Karta Małych Przedsiębiorstw została pierwotnie wydana jako załącznik III do wniosków z posiedzenia Rady Europejskiej, które odbyło się w Santa Maria da Feira 19–20 czerwca 2000 r. na prawach maszynopisu.

¹⁷ *Europejska Karta Małych Przedsiębiorstw*, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2004, s. 10–15.

- dostępność umiejętności,
- usprawnienie dostępu w trybie online,
- szersza działalność wychodząca poza jednolity rynek,
- kwestie opodatkowania i finansowe,
- zwiększenie możliwości technologicznych małych przedsiębiorstw,
- skuteczniejsze modele handlu elektronicznego i najlepsze wsparcie dla małych przedsiębiorstw,
- rozwijanie silniejszej i skuteczniejszej reprezentacji interesów małych przedsiębiorstw na szczeblu Unii Europejskiej i poszczególnych państw.

7. Polityka na rzecz przedsiębiorczości w latach 2001–2006

Na podstawie decyzji Rady z 20 grudnia 2000 r. przyjęto IV Wieloletni Program na rzecz Przedsiębiorstw i Przedsiębiorczości na lata 2000–2005/2006 (*Fourth Multiannual Programme for Enterprise and Entrepreneurship and in particular for Small and Medium-Sized Enterprises 2001–2005*)¹⁸. Początkowo program ten miał funkcjonować przez pięć lat, ale został przedłużony o rok – do końca 2006 r., tak aby pokrywał się ze wspólnotowym okresem programowania. Budżet programu wynosił 538,5 mln euro (początkowo 450 mln euro – do 2005 r., jednak w związku z przedłużeniem programu o rok zwiększono też jego budżet). W artykule drugim przytoczonego aktu określono następujące cele tego programu:

- promocja wzrostu i konkurencyjności przedsiębiorstw w gospodarce opartej na wiedzy,
- promocja przedsiębiorczości,
- uproszczenie i poprawa ram administracyjno-prawnych dla prowadzenia działalności gospodarczej w celu umożliwienia rozwoju badań, wdrażania innowacji i tworzenia przedsiębiorstw,
- poprawa finansowego otoczenia biznesu, a zwłaszcza MSP,
- zapewnienie przedsiębiorstwom lepszego dostępu do wspólnotowych usług wspierających, programów i sieci wspierania biznesu oraz koordynacja tej pomocy.

Wiceprzewodniczący Komisji Europejskiej Günter Verheugen ustanowił w listopadzie 2005 r. coroczny konkurs Europejskie Nagrody Przedsiębiorczości (*European Enterprise Awards, EEA*)¹⁹, który honoruje i nagradza wyróżniające się inicjatywy wspierające przedsiębiorczość na poziomie regionalnym. Dotychczas odbyły się trzy edycje konkursu (2006, 2007, 2008). „Europejskie Nagrody Przedsiębiorczości są wyrazem uznania i nagrodą za doskonałość w dziedzinie inicjatyw

¹⁸ Council decision 2000/819/EC of 20 December 2000 on a multiannual programme for enterprise and entrepreneurship, and in particular for small and medium-sized enterprises (SMEs) (2001–2005), (Dz. Urz. WE L 333 z 29.12.2000), s. 84–91.

¹⁹ <http://www.european-enterprise-awards.org/> (dostęp: 29.12.2008).

wspomagających przedsiębiorczość na poziomie regionalnym²⁰. Konkursowi temu przyświecają następujące cele szczegółowe²¹:

- rozpoznanie pomyslnych działalności i inicjatyw podjętych w celu wspierania przedsiębiorstw i przedsiębiorczości,
- wskazanie i wyróżnienie najlepszych przykładów polityki (*best policy*) i praktyk (*best practice*) w zakresie przedsiębiorczości,
- zwiększanie świadomości ważnej roli, jaką odgrywają przedsiębiorcy w gospodarce rynkowej i społeczeństwie,
- zachęcanie i inspirowanie potencjalnych przedsiębiorców.

Mając na uwadze niski poziom internacjonalizacji europejskich MSP, Komisja Europejska powołała pod koniec 2006 r. grupę BEST ds. wsparcia internacjonalizacji MSP. Efektem pracy grupy eksperckiej był raport *Wspieranie internacjonalizacji MSP*, który ukazał się pod koniec 2007 r.²² Zalecenia płynące z raportu były następujące²³:

- efektywna polityka rządowa powinna uwzględniać dwa oddzielne pola oddziaływania – z jednej strony obecnych przedsiębiorców sektora MSP, pomagając im przezwyciężyć bariery internacjonalizacji, z drugiej zaś potencjalnych przedsiębiorców z sektora MSP, zapewniając im edukację językową oraz edukację w zakresie przedsiębiorczości,
- każdy kraj członkowski powinien opracować własną strategię promocji umiędzynarodowienia MSP;
- wsparciem powinna być objęta jak największa liczba MSP, a powinno ono dotyczyć przezwyciężania trzech największych barier internacjonalizacji w postaci braku: środków finansowych, umiejętności oraz informacji;
- wspieranie działalności MSP na europejskim rynku wewnętrznym powinno być przyczynkiem do ich rozwoju i ekspansji na rynki pozaunijne.

8. Polityka na rzecz przedsiębiorczości w latach 2007–2013

W najnowszym okresie programowania nastąpiła znacząca zmiana w polityce UE na rzecz MSP. W ramach przyjętego przez Radę i Parlament Europejski 6 kwietnia 2005 r. Programu Ramowego na rzecz Konkurencyjności i Innowacji na lata 2007–2013 (*Competitiveness and Innovation Framework Programme*, CIP) nastąpiła integracja dziewięciu dotychczasowych obszarów polityk wspólnotowych. Realizacja tego programu opiera się na czterech następujących celach, którymi są:

- konkurencyjność przedsiębiorstw, zwłaszcza MSP,
- innowacyjność i eko innowacyjność,

²⁰ *Europejskie nagrody przedsiębiorczości 2007*, Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu, Bruksela 2007, s. 4.

²¹ Tamże.

²² *Supporting of the internationalization of SMEs*, final report of the Expert Group, European Commission, DG Enterprise and Industry, Brussels, December 2007.

²³ Tamże, s. 4–5.

- konkurencyjne, innowacyjne i globalne społeczeństwo informacyjne,
- efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii.

Ramowy program CIP składa się z trzech komponentów stanowiących odrębne programy wykonawcze:

- Program na rzecz Przedsiębiorczości i Innowacji (*Entrepreneurship and Innovation Programme*, EIP),
- Program na rzecz Wspierania Polityki w zakresie Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych (ICT PSP),
- Inteligentna Energia – Program dla Europy (IEE).

Budżet programu CIP wynosi 3,62 mld euro, w tym na realizację komponentu EIP przeznaczono 2,17 mld euro. Na mocy wcześniejszych postanowień co roku opracowywane są raporty implementacyjne z wdrażania programu EIP. Główne cele programu EIP są następujące:

- ułatwianie dostępu do środków finansowych przeznaczonych na założenie i rozwój działalności gospodarczej oraz zachęcanie do inwestowania w działalność innowacyjną,
- tworzenie otoczenia przyjaznego dla współpracy między MSP, w szczególności na szczeblu współpracy transgranicznej,
- promowanie wszystkich form innowacji w przedsiębiorstwach,
- wspieranie innowacji ekologicznych,
- promowanie kultury opartej na przedsiębiorczości i innowacyjności,
- wspieranie reform administracyjnych i gospodarczych związanych z przedsiębiorczością i innowacyjnością.

W ramach programu EIP powstały nowe instrumenty finansowe dla MSP, takie jak:

- Instrument na rzecz wysokiego wzrostu i innowacji w MSP (*High Growth and Innovative SME Facility*, GIF) składający się z dwóch komponentów – GIF1 (finansowanie w fazie załóżkowej i fazie *start-up*) oraz GIF2 (finansowanie w fazie ekspansji);
- System gwarancji dla MSP (*SME Guarantee Facility*, SMEG);
- Program Budowania Potencjału Finansowego dla MSP (*Capacity Building Scheme*, CBS).

Na początku 2007 r. Komisja Europejska powołała grupę ekspercką ds. biznesu rodzinnego (*Expert Group on Family Business*). Rezultatem pracy ekspertów ma być raport *Overview of family business relevant issues* (oczekiwany na początku 2009 r.). Warto dodać, że jest to jedynie kontynuacja polityki wspólnotowej w tym zakresie, bowiem Komisja Europejska już w 1994 r. podjęła prace nad wyznaczeniem podstawowych kierunków w zakresie przenoszenia własności, zwłaszcza w małych i średnich przedsiębiorstwach rodzinnych²⁴.

²⁴ Por.: komunikat w sprawie przenoszenia własności przedsiębiorstw – Działania na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw (Dz. Urz. WE C 204 z 23.07.1994), s. 1–23; zalecenie Komisji w sprawie przenoszenia własności małych i średnich przedsiębiorstw (Dz. Urz. WE L 385 z 31.12.1994), s. 14–17.

Jednym z wyników wspólnotowej polityki wspierania internacjonalizacji MSP było wprowadzenie w 2008 r. pilotażowego programu ERASMUS dla młodych przedsiębiorców²⁵. Celem programu jest zwiększanie umiejętności młodych przedsiębiorców przez staże w znanych zagranicznych i rozwiniętych przedsiębiorstwach (od jednego do sześciu miesięcy). Zdobyte doświadczenie ma z jednej strony zaprocentować w zarządzaniu własną firmą, z drugiej ułatwić nawiązanie międzynarodowych kontaktów, a tym samym usprawnić proces internacjonalizacji europejskich MSP.

5 października 2007 r. Komisja przyjęła w formie komunikatu nowy program dla MSP – Druga szansa w biznesie (*SME 2nd Chance in Business*)²⁶. Program ten jest efektem realizowanej od 2001 r. polityki na rzecz rozwiązania problemu zagrożonych przedsiębiorstw i negatywnych skutków ich upadków. Ma charakter informacyjny, a jako główne narzędzie promocję najlepszych praktyk. Program z jednej strony pomaga przedsiębiorstwom przezwyciężać trudności promując zasady restrukturyzacji, a z drugiej zachęca do przedsiębiorczości osoby, którym kiedyś nie powiodło się w biznesie.

8 października 2007 r. Komisja przyjęła nowym program dla MSP – Program Wsparcia Zgodności Środowiskowej dla MSP pod nazwą „Małe, czyste i konkurencyjne” (*Environmental Compliance Assistance Programme for SMEs, ECAP*), aby ułatwić MSP wdrażanie europejskiego prawodawstwa w zakresie ochrony środowiska oraz minimalizować wpływ ich działań na środowisko²⁷. Program ma przede wszystkim charakter informacyjno-promocyjny, choć przewidziano w nim także ukierunkowane wsparcie finansowe mające na celu promowanie i wspieranie inicjatyw podejmowanych przez władze publiczne lub sieci wsparcia biznesowego na rzecz zrównoważonej produkcji w MSP.

W wyniku realizacji programu EIP 8 lutego 2008 r. powstała sieć EEN (*Enterprise Europe Network*). Jest to sieć ośrodków oferujących usługi wspierające działalność gospodarczą i innowacje. Powstała ona na bazie dotychczasowych, funkcjonujących od 1987 r., ośrodków EIC (*Euro Info Centre*) oraz działających od 1995 r. ośrodków przekazu innowacji IRC (*Innovation Relay Centre*). Sieć EEN oferuje wsparcie i doradztwo dla przedsiębiorstw w Europie, w szczególności dla sektora MSP. Na koniec 2007 r. sieć EEN liczyła ok. 6 tys. ośrodków zlokalizowa-

²⁵ *Erasmus for young entrepreneurs*, europejski portal dla MSP: http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/erasmus/index.htm (dostęp: 10.01.2009).

²⁶ W jaki sposób przezwyciężyć piętno porażki poniesionej w działalności gospodarczej – działania na rzecz polityki drugiej szansy, komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, KOM (2007) 584 wersja ostateczna, Bruksela, 5.10.2007.

²⁷ „Małe, czyste i konkurencyjne”. Program pomocy małym i średnim przedsiębiorstwom w przestrzeganiu prawodawstwa, komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, KOM (2007) 379 wersja ostateczna, Bruksela, 08.10.2007.

nych w 40 krajach²⁸. Siecią zarządza wspólnotowa Agencja Wykonawcza ds. Konkurencyjności i Innowacji²⁹.

W drugiej połowie 2008 r. Komisja Europejska ogłosiła w ramach promocji przedsiębiorczości nowe coroczne przedsięwzięcie – Europejski Tydzień MSP (*European SME Week*), który po raz pierwszy zorganizowano w maju (6–14) 2009 r. Celem przedsięwzięcia jest zachęcenie społeczeństwa do podejmowania działalności gospodarczej oraz zacieśniania współpracy pomiędzy małymi i średnimi przedsiębiorstwami a władzami Wspólnoty Europejskiej³⁰. Europejski Tydzień MSP ma na celu³¹:

- dostarczyć i rozpowszechnić informacje na temat pomocy dla małych i średnich przedsiębiorstw zapewnianej przez UE i władze krajowe,
- stworzyć partnerstwo na linii UE-MSP jako symbol silniejszej Europy złożonej z bardziej konkurencyjnych MSP, a także służącej wsparciem i fachową poradą,
- zachęcić istniejące MSP do poszerzenia własnych perspektyw rozwoju i rozszerzenia zakresu ich działalności,
- lansować pomysły i umożliwić wymianę doświadczeń między przedsiębiorcami,
- przekonać młodych ludzi, że duch przedsiębiorczości jest jedną z form zrobienia interesującej kariery zawodowej.

Na wniosek ministrów finansów UE zgromadzonych na posiedzeniu nieformalnej Rady ECOFIN, które odbyło się 12–13 września 2008 r. w Nicei, Europejski Bank Inwestycyjny postanowił zaktualizować i zwiększyć wsparcie finansowe dla małych i średnich przedsiębiorstw, aby pomóc im w przezwyciężeniu obecnego kryzysu kredytowego³². Odpowiadając na wniosek ministrów, Rada Dyrektorów EBI postanowiła 23 września przeznaczyć dla europejskich MSP 30 mld euro w postaci nowych kredytów, przyznawanych za pośrednictwem banków komercyjnych w latach 2008–2011, z czego 15 mld euro w latach 2008–2009, czyli w okresie największego zapotrzebowania spowodowanego przez światowy kryzys finansowy.

25 czerwca 2008 r. Komisja Europejska zaproponowała Akt dla drobnej przedsiębiorczości w Europie³³ (*Small Business Act for Europe*), który został przyjęty

²⁸ Ośrodki sieci EEN działają w 27 krajach członkowskich UE, 3 krajach kandydujących (Chorwacja, Macedonia, Turcja), krajach EFTA (Islandia, Lichtenstein, Norwegia oraz Szwajcaria jako członek-obszernik), ale także w krajach trzecich (USA, Rosja, Egipt, Chile, Armenia) jako ośrodki korespondencyjne.

²⁹ Decyzja Komisji z 31 maja 2007 r. w sprawie zmiany decyzji 2004/20/WE, mającej na celu przekształcenie Agencji Wykonawczej ds. Inteligentnej Energii w Agencję Wykonawczą ds. Konkurencyjności i Innowacyjności (Dz. Urz. UE L 140 z 01.06.2007), s. 52.

³⁰ *Co to jest Tydzień MSP*, europejski portal dla MSP: http://ec.europa.eu/enterprise/policy/entrepreneurship/sme-week/about/index_pl.htm (dostęp: 19.12.2008).

³¹ Tamże.

³² *EIB uruchamia nowe kredyty na rzecz MSP*, portal Europejskiego Banku Inwestycyjnego: <http://www.eib.org/about/news/eib-loan-for-smes.htm> (dostęp: 10.01.2009).

³³ W teorii przedsiębiorczości rozwijanej zarówno na gruncie ekonomii, jak i nauk o zarządzaniu trudno jest mówić o drobnej przedsiębiorczości, jednak takie tłumaczenie tego aktu prawnego zostało narzucone przez Służby Lingwistyczne Komisji Europejskiej i jest ono obowiązującą nazwą w języku polskim.

1 grudnia 2008 r. przez ministrów krajów członkowskich UE, a następnie zaaprobowany na szczycie Rady Europejskiej w dniach 11–12 grudnia 2008 r. Akt ten określa 10 zasad ułatwiających funkcjonowanie małych firm w krajach UE. Są to swoistego rodzaju wytyczne dla opracowywania szczegółowych działań zarówno na szczeblu UE, jak i państw członkowskich. Zasady te są następujące³⁴:

1. Tworzenie warunków, w których przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa rodzinne mogą dobrze prosperować, a przedsiębiorczość jest nagradzana.

2. Zagwarantowanie, by uczciwi przedsiębiorcy, których przedsiębiorstwo zostało postawione w stan upadłości, dostali szybko drugą szansę.

3. Opracowywanie przepisów zgodnie z zasadą „najpierw myśl na małą skalę” (*think small first*).

4. Sprawienie, by organy administracji publicznej reagowały lepiej na potrzeby MSP.

5. Dostosowanie instrumentów polityki publicznej do potrzeb MSP – ułatwienie MSP udziału w zamówieniach publicznych oraz lepsze wykorzystanie możliwości pomocy państwa dla MSP.

6. Ułatwianie MSP dostępu do finansowania i rozwijanie otoczenia prawnego i biznesowego sprzyjającego terminowym płatnościom w transakcjach handlowych.

7. Pomaganie MSP w szerszym korzystaniu z możliwości oferowanych przez jednolity rynek.

8. Wspieranie podnoszenia kwalifikacji w MSP i wszelkich form innowacji.

9. Umożliwienie MSP przekształcania wyzwań związanych z ochroną środowiska na nowe możliwości.

10. Zachęcanie i wspieranie MSP w czerpaniu korzyści z rozwoju rynków.

26 listopada 2008 r. Komisja Europejska przyjęła, w formie komunikatu do Rady, Europejski Plan Naprawy Gospodarczej (*European Economic Recovery Plan*), który stanowi odpowiedź na dotkliwie skutki kryzysu gospodarczego i próbę znalezienia sposobu jego rozwiązania³⁵. Plan ten, przyjęty na szczycie Rady 12 grudnia 2008 r., przewiduje wiele działań naprawczych, które mają pomóc państwom członkowskim w otwarciu nowych środków finansowych dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz w zniesieniu przeszkód administracyjnych dla uruchamiania i prowadzenia działalności gospodarczej, a także wesprzeć inwestycje modernizujące infrastrukturę. W odniesieniu do sektora MSP plan przewiduje następujące działania³⁶:

– przeznaczenie przez EBI kwoty 30 mld euro na kredyty dla MSP, co oznacza ich wzrost o 10 mld euro w stosunku do normalnego poziomu kredytowania,

³⁴ Najpierw myśl na małą skalę. Program *Small Business Act* dla Europy, komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, KOM (2008) 394 wersja ostateczna, Bruksela, 25.06.2008.

³⁵ A European Economic Recovery Plan, communication from the Commission to the European Council, COM (2008) 800 final, Brussels, 26.11.2008.

³⁶ Tamże, s. 12.

- dodatkowe wzmocnienie wsparcia finansowego ze strony EBI w wysokości 1 mld euro rocznie, przeznaczonego tylko dla średnich przedsiębiorstw oraz o następnym 1 mld euro na wsparcie finansowania *mezzanine*,
- uproszczenie przez Komisję wspólnotowych przepisów i wytycznych dotyczących udzielania pomocy publicznej przez kraje członkowskie,
- skrócenie czasu rejestracji działalności gospodarczej do maksymalnie trzech dni przy całkowitym wyeliminowaniu kosztów rejestracyjnych (*zero costs*) oraz uproszczenie formalności związanych z zatrudnianiem pracowników,
- zwolnienie mikroprzedsiębiorstw z obowiązku przygotowywania rocznych sprawozdań finansowych,
- ograniczenie wielkości kapitału zakładowego europejskiej spółki prywatnej (EPS) do 1 euro,
- przyspieszenie adaptacji statutu europejskiej spółki prywatnej EPS w krajach członkowskich, aby jak najszybciej spółka ta mogła być zawiązywana we wszystkich krajach członkowskich,
- obniżenie o 75% opłat za rejestrację patentów oraz zmniejszenie o połowę kosztów wspólnotowego znaku towarowego (*Community Trademark*, CTM).

W obecnym okresie programowania kontynuowane jest wydawanie tzw. tablic wyników oceniających wybrane obszary polityki pod względem przedsiębiorczości i innowacyjności. Od 1999 r. Komisja wydaje Europejskie Raporty Konkurencyjności (*European Competitiveness Report*), ostatnia – dziesiąta edycja raportu ukazała się w 2008 r. Analogicznie wydawana jest Europejska Karta Wyników Innowacyjności (*European Innovation Scoreboard*), której pierwsze wydanie ukazało się w 2000 r., a ostatnie – dziewiąte dotyczyła 2007 r. (wydane w 2008 r.). W 2007 r. reaktywowano wydawanie Obserwatora Europejskich MSP (*Observatory of European SMEs*), choć na zupełnie zmienionych zasadach. Obecnie jest wydawany w ramach serii „Flash Eurobarometer” w formie analizy badań sondażowych przeprowadzanych wśród MSP. Dotychczasowy charakter Obserwatora został przejęty przez publikacje z danymi statystycznymi dotyczącymi sektora MSP, wydawanymi przez Eurostat, dzięki czemu dane są bardziej porównywalne i rzetelne, choć znacznie opóźnione w czasie.

9. Podsumowanie

We wstępie wskazano na zmieniające się podejście do problematyki rozwoju gospodarczego – polityka gospodarcza krajów UE przestała koncentrować się na wielkich przedsiębiorstwach i wielkich projektach, decydenci gospodarczy odkryli wagę MSP dla zapewnienia długookresowej dynamiki gospodarczej. Można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, że w przyszłości nie zmaleje już znaczenie

MSP w rozwoju gospodarczym³⁷ – fundamentalnej wagi w rozwoju gospodarczym nie odbierze MSP ani żadna nowa doktryna, ani nowa siła polityczna³⁸.

Wydaje się także, że od początku lat 90. XX w. problematyka MSP na stałe zagościła w programach i działaniach UE. Wspólnotowa polityka na rzecz przedsiębiorczości i innowacji, a w szczególności wspierania małych i średnich przedsiębiorstw, wymaga znacznego finansowania, zwłaszcza odpowiednich narzędzi wsparcia finansowania innowacji. W obecnym okresie programowania (2007–2013) rozwój małych i średnich przedsiębiorstw jest współfinansowany ze środków wspólnotowych m.in. z takich źródeł, jak: Europejski Bank Inwestycyjny, Siódmy program ramowy (7PR), program Eurostars, Program na rzecz Przedsiębiorczości i Innowacji (EIP), w tym wspólnotowe instrumenty finansowe GIF, SMEG oraz CBS, fundusze strukturalne, inicjatywa JEREMIE.

Z łatwością dostrzec można, że obecny okres programowania (2007–2013) jest bardzo bogaty w różnego rodzaju wydarzenia promujące przedsiębiorczość, których takie nagromadzenie nie było do tej pory spotykane (m.in. Europejskie Nagrody Przedsiębiorczości, Europejski Tydzień MSP, Unijne Dni Finansowania). Należy również podkreślić, że w obecnym okresie programowania spotykamy się z wyjątkową intensywnością działań szczegółowych prowadzonych na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw, do których adresowana jest większość programów pomocowych finansujących ich rozwój. Takiej intensywności oraz mnogości wsparcia finansowego nie można było dostrzec we wcześniejszych okresach programowania.

Literatura

1. Challenges for enterprise policy in the knowledge-driven economy, communication of the European Commission, COM (2000) 256 final, Brussels, 26.04.2000.
2. *The community and small and medium-sized enterprises*, „European File” 1983, no. 6.
3. Community guidelines on aid to SMEs (Dz. Urz. WE C 213 z 19.08.1992).
4. Community guidelines on state aid for SMEs (Dz. Urz. WE C 213 z 23.07.1996).
5. Council decision 2000/819/EC of 20 December 2000 on a multiannual programme for enterprise and entrepreneurship, and in particular for small and medium-sized enterprises (SMEs) (2001–2005), (Dz. Urz. WE L 333 z 29.12.2000).

³⁷ Może być jednak tak, że po okresie wiary w samoczynność rozwoju gospodarczego, ponownie zostanie odkryta waga „widzialnej ręki” państwa.

³⁸ Przejście do fazy rozwoju gospodarczego opartego na intensywnym wykorzystaniu wiedzy zdaje się jeszcze dodatkowo podkreślać znaczenie MSP. Zauważa to Komisja Europejska w komunikacie Challenges for enterprise policy in the knowledge-driven economy, COM (2000) 256 final, Brussels, 26.04.2000.

6. Council decision 89/490/EEC of 28 July 1989 on the improvement of the business environment and the promotion of the development of enterprises, and in particular small and medium-sized enterprises, in the Community (OJ L 239 of 28.07.1989).
7. Council decision 91/319/EEC of 18 June 1991 revising the programme for the improvement of the business environment and the promotion of the development of enterprises, and in particular small and medium-sized enterprises, in the Community (OJ L 175 of 04.07.1991).
8. Council Decision 97/15/EC of 9 December 1996 on a third multiannual programme for small and medium-sized enterprises (SMEs) in the European Union (Dz. Urz. WE L 6 z 10.01.1997).
9. Council resolution of 27 May 1991 on the action programme for small and medium-sized enterprises, including craft industry enterprises (OJ C 16 of 05.06.1991).
10. Dyrektywa 2000/35/EC Parlamentu Europejskiego oraz Rady z dnia 29 czerwca 2000 r. dotycząca przeciwdziałania opóźnieniom w płatnościach w transakcjach handlowych (Dz. Urz. WE L 200 z 08.08.2000).
11. *Europe's small businesses outline strategy for the future*, „European Report” 2000, no. 2552.
12. *Europejska Karta Małych Przedsiębiorstw*, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2004.
13. *Evaluation of the BC-NET and BRE Networks. Final report*, Technopolis Ltd., UK, Brighton, May 2000.
14. Industry Council conclusions on BEST of 29.04.1999.
15. Integrated programme in favour of SMEs and the craft sector, communication for the Council of 3 June 1994, COM (94) 207 final, Brussels 1994.
16. Mikołajczyk B., *Infrastruktura finansowa MSP w krajach Unii Europejskiej*, Difin, Warszawa 2007.
17. „Najpierw myśl na małą skalę”. Program *Small Business Act* dla Europy, komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, KOM (2008) 394 wersja ostateczna, Bruksela, 25.06.2008.
18. Pietrzyk I., *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, PWN, Warszawa 2002.
19. Piore M., Sabel Ch., *The second industrial divide*, Basic Books, New York 1984.
20. Report on the evaluation of the 3rd multiannual programme for SMEs in the European Union 1997–2000, Commission Communication COM (1999) 319 final, Brussels, 29.06.1999.
21. Report on the implementation of the action plan to promote entrepreneurship and competitiveness, Commission of the European Communities, SEC (2000) 1825, Brussels, 27.10.2000.
22. Ström M., *The European Union and the policy in favour of small and medium-sized enterprises*, seria: Entrepreneurship Policy for the Future – special edition, Swedish Foundation for Small Business Research, Stockholm–Örebro 2001.
23. Surdej A., *Kierunki ewolucji polityki Unii Europejskiej wobec małych i średnich przedsiębiorstw*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie, nr 606, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2004.
24. Wach K., *Kreowanie przedsiębiorczej Europy*, „Rzeczpospolita”, 2.02.2004, dodatek „Ekonomia i Rynek”.
25. Wach K., *Nowe kryteria klasyfikacji małego i średniego przedsiębiorstwa w ustawodawstwie unijnym*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa” 2004, nr 5.
26. Zalecenie Komisji Europejskiej nr 2003/361/EC z dnia 6 maja 2003 r. dotyczące definicji małych i średnich przedsiębiorstw (Dz. Urz. WE L 124 z 30.05.2003).
27. Zalecenie Komisji Europejskiej nr 96/280/EC z dnia 3 kwietnia 1996 r. dotyczące definicji małych i średnich przedsiębiorstw (Dz. Urz. WE L 107 z 30.04.1996).

EVOLUTION OF EUROPEAN POLICY IN FAVOUR OF ENTREPRENEURSHIP IN THE YEARS 1973–2013

Summary: The aim of the article is the presentation as well as the analysis of the most important directions of the European Union activities in favour of entrepreneurship, especially small and medium-sized enterprises (SMEs). The historical outline of SMEs' community policy shaping is introduced. Analysing the importance and the role of the SME sector in each economy as well as the community policy in favour of entrepreneurship, the craft as well as micro-enterprises, small and medium-sized enterprises over the period of several decades, the evolution of the policy was noticed and the approach to problems of economic development was changed. Policy makers stopped focusing on large-sized enterprises (LSEs) and great projects, economic decision-makers uncovered the importance of SMEs for assurance of long-term economic dynamics.